

שאלות ותשובות לסיכום ולחזרה

מסכת מנחות, פרק ראשון

דף ב

א. אלו עבודות מעבודות המנחה, פוסלת בהן מחשבת 'שלא לשמה'?

מחשבת שלא לשמה מועילה בעבודת הקמיצה, בנתינת הקומץ בכלי [בין שחשב הנותן בין שחשב אוהו הכלי בשעת מתן הקומץ. ז.ו.]; בהולכתו, ובהקטרתו על המזבח – בכל אחת מן העבודות הללו מועילה מחשבת שלא לשמה, או לשמה ושלא לשמה, או של"ש ולשמה, וכן מחשבת שינוי בעלים [ושאר מחשבות פסול – כדלהלן יב.]. במנחת חוטא ומנחת קנאות מועילה המחשבה לפסול לגמרי, ובשאר המנחות – שלא לעלות לשם חובה.

א. רבי שמעון (בזבחים יד) חולק בהולכה וסובר שאין מחשבה פוסלת בה הואיל ואפשר לבטלה (תוס'; שטמ"ק כו:).

וכן צדדו בתוס' לענין קבלת הקומץ בכלי, שאפשר שלר"ש לא פסל כיון שלשיטתו (במשנה כו.) היא עבודה שאפשר לבטלה. (ע' בשו"ת שרידי אש (ח"ב סוס"י ח) שהעיר על דבריהם שאין מתן כלי דומה להולכה, שמצוה היא, ואעפ"י שאפשר ביד).

ב. בתנופה ובהגשה אין פוסלת מחשבה (תוס').

ג. מקור דין 'לשמה' במנחות, כתבו התוס' (בד"ה כל וד"ה מנחת וד"ה מכדי) שנלמד מהיקש דואת התורה... וערש"י בד"ה מכדי, וב'חדושי הרשב"א' ובשפ"א).

דפים ב – ג

דין שינוי מקום בחטאת העוף ובעולת העוף, במליקה ובמתן דמים – נתבאר בזבחים סה סו.

ב. א. מה דינן של המנחות שנעשו שלא לשמן או שלא לשם בעליהן?

ב. האם ישנם קרבנות מבעלי חיים שנעשו שלא לשמם ואעפ"כ עלו לחובת בעליהם?

ג. חטאת שנזבחה לשם חטאת אחרת, מה דינה?

א. כל המנחות שנעשו שלא לשמן כשרות אלא שלא עלו לבעלים לחובתן, וצריך להמשיך בעשייתן כשאר מנחות כשרות, לעשותן לשמן, כדין מנחת נדבה. ושייריהן נאכלים. מלבד מנחת חוטא ומנחת קנאות, שאם עשאן שלא לשמן – פסולות. (לענין מנחת העומר – ע' להלן ד"ה).

דנו המפרשים כלפי אותה עבודה עצמה שהתחיל לעשותה שלא לשמה, האם צריך להמשיך לעשותה לשמה דוקא. (ע' בחידושים המיוחסים לרשב"א; חידושים ובאורים).

רבי שמעון אומר: מנחות שנעשו שלא לשמן – כשרות ועלו לשם חובה, בין מנחת חוטא בין שאר מנחות.

ושלשה פירושים נאמרו בשיטתו; –

לפי רבה, סברת ר"ש היא שכל דבר שמעשיו מוכיחים להיפך ממחשבתו, כגון מנחת מחבת שעשאה לשם מרחשת, או חריבה לשם בלולה – אין מחשבתו כלום וכשר, שרבי שמעון דורש טעמא דקרא ומסתבר לו שלא פסלה תורה 'שלא לשמה' אלא מחשבה שאינה ניכרת מתוך מעשיו. ולפי זה במחשבת שינוי בעלים, היות ואין מעשיו מוכיחים כלום, מודה ר"ש לפסול [וכן לפירוש זה ישנם זבחים שאם עשאה שלא לשמם כשרים ועלו משום הכר מחשבתו, כמו שיבואר בסמוך]. ומאידך מנחה שעשאה לשם זבח כשרה לר"ש – שהרי מכוב הוא במחשבתו.

לרבא, טעמו של ר"ש הוא מדרשת הכתוב וזאת תורת המנחה – תורה אחת לכל המנחות, לומר שאין שינוי מחשבה ממנחה למנחה פוסלת. אבל מנחה לשם זבח – פסול / לא עלה לחובה, שהרי אין זה כלול בהקש המנחות לעשותן כאחת. רב הושעיא נסתפק בדבר, האם לרבי שמעון מנחות שנעשו לשם זבחים כשרות אם לאו, האם טעמו כרבה או כרבא.

התוס' נקטו שלפי רבא שינוי בעלים פוסל במנחות כמו לרבה. ואולם ב'חידושי הרשב"א' מבואר שכשר.

לרב אשי, רבי שמעון מדבר בכגון שאמר על מנחת מחבת 'לשם מרחשת' והרי אין אלו אלא דברי רוח, שדבריו מוסבים על הכלי ולא על המנחה עצמה. וכן חריבה לשם בלולה – לשם בילה בעלמא אמר, ולא לשם מנחה אחרת, הלכך אין אלו אלא דברי רוח. ואולם אם יאמר 'לשם מנחת מרחשת או לשם מנחה בלולה' – יפסול. [וכן שינוי בעלים – ודאי פוסל כזבחים]. הלכה כחכמים.

ב. לדעת רבי שמעון אליבא דרבה, ישנם קרבנות בהמה או עוף שנעשו שלא לשמן וכשרים ועלו לחובת בעליהם – באופנים שמעשיהם מוכיחים הפך מחשבתו; כגון עגל ופר של חטאת וכד' שחטם לשם פסח ואשם – כשרות, שהרי אין פסח ואשם אלא מן הצאן, וניכר לכל שאין בדבריו כלום.

חטאת העוף שהוזהר דמה למטה כדין חטאת ועשאה לשם עולה, והלא עולה נעשית למעלה ובמיצוי ולא בהזאה – לדעה זו כשרה היא. כן יוצא מפרש"י [שאין אומרים עולה היא אלא שעבר על הדין, שהרי שינה בשתים, במקום מתן הדם ובצורתו]. ולפירוש התוס', הגמרא חזרה בה מזה וסברה לפסול, כי אפשר שיאמרו עולה היא אלא שעבר ועשאה שלא כדינה, הלכך אין כאן 'מעשיה מוכיחים'. אולם אפשר שלפי מסקנת הגמרא 'רוב זבחים', שוב חוזרים מסברת מיעבר קעבר. ולפי זה הוא הדין במליקת חטה"ע למטה, הגם שאין שם אלא שינוי אחד – כשר. וכן קדשים קלים שעשאן בדרום לשם קדשי קדשים וכדו'.

ג. חטאת הבאה על חטא שעשאה לשם חטאת נזיר או לשם חטאת מצורע – פסולה. עשאה לשם חטא אחר, כגון חטאת חלב לשם דם או לשם חטאת עכו"ם – לרבא (י"ג רב) כשרה, ולרב אחא בריה דרבא פסולה.

א. לפי גרסה אחת בגמרא יש חילוק בדין זה בין רבי שמעון ורבנן, ולר"ש בכל אופן כשר, שדורש מזאת תורת החטאת – תורה אחת לכל החטאות'.

ב. נראה שהזבוח חטאת נזיר לשם חטאת מצורע – לרבא כשרה ולרב אחא בריה דרבא פסולה (עפ"י חו"א).

פירוט נוסף בדינים אלו – בזבחים ט.

דף ג

ג. האומר 'הרי עלי מנחה במחבת' או 'הרי זו להביא במחבת' והביא במרחשת, וכן להפך – מה דינו?